

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและอาชีพ เน้นการเป็นผู้สร้างหรือผลิต (productivity) ความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (accountability) และภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (responsibility) จุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น จึงทำให้มีการตื่นตัวในการปฏิรูปการศึกษา โดยเน้นหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งจะปรับเปลี่ยนสังคมให้เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ นอกจากนี้ การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทยทุกคน ที่รัฐต้องจัดให้เพื่อพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัย ให้มีความเจริญงอกงามทุกด้าน เพื่อเป็นต้นทุนทางปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาทักษะ คุณลักษณะ และสมรรถนะในการประกอบสัมมาชีพ และการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข การศึกษา จึงเป็นครรลองของชีวิต อันจะนำไปสู่เสถียรภาพ และความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติที่ต้องพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศในเวทีโลกท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลกศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : ก) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มีเจตนารมณ์เน้นการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนา คนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีจริยธรรมและวัฒนธรรมการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 3 - 4) นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 3 มาตราที่ 20 กล่าวถึง การจัดการอาชีวศึกษา การฝึกอบรมวิชาชีพ ให้จัดในสถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาของเอกชน สถานประกอบการ โดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และในมาตราที่ 25 รัฐบาลต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษา และนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ ประกอบกับ มาตรา 29 ได้กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งหาวิธีการ สนับสนุน ให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2554 : 6 - 9)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560 : 11) ได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564) บนพื้นฐานของกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560 - 2579) ซึ่งเป็นแผนหลักในการพัฒนาประเทศได้กำหนดการศึกษาเพื่อพัฒนา

ศักยภาพทุนมนุษย์ ไว้เป็นอันดับแรกของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ในด้านการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ โดยมีสาระสำคัญว่าด้วยผลลัพธ์ทางการศึกษาของเด็กวัยเรียนค่อนข้างต่ำ การพัฒนาความรู้และทักษะของแรงงานไม่ตรงกับตลาดแรงงาน ซึ่งส่งผลต่อวิกฤตค่าจ้าง ทักษะคน และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนา และยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิ ปรับระบบบริหารจัดการสถานศึกษา ให้มีการจัดการทรัพยากรร่วมกันอย่างเหมาะสม และปรับปรุงแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต เพื่อให้คนไทยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากล และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ.2551 มาตรา 6 ระบุว่า การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ ต้องเป็นการจัดการการศึกษาในด้านวิชาชีพ ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นการยกระดับการศึกษาระดับวิชาชีพให้สูงขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยนำความรู้ในทางทฤษฎีอันเป็นสากล และภูมิปัญญาไทยมาพัฒนาผู้รับการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในทางปฏิบัติและมีสมรรถนะจนสามารถนำไปประกอบอาชีพในลักษณะผู้ปฏิบัติหรือประกอบอาชีพโดยอิสระได้ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดังกล่าวข้างต้น โดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานหลักของกระทรวงศึกษาธิการที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา และฝึกอบรมวิชาชีพเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคน ทั้งในระดับกึ่งฝีมือ ระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยีในทุกสาขาวิชาชีพที่เปิดสอน จึงได้กำหนดนโยบายในการยกระดับทักษะฝีมือ และเตรียมความพร้อมแก่กลุ่มเป้าหมายให้มีสมรรถนะที่ได้มาตรฐานสากล โดยพัฒนาระบบการจัดการศึกษาตามแรงขับของผู้ใช้ ภายใต้ความร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษา สถานประกอบการชุมชน เพื่อผลิตกำลังคนตามความต้องการของตลาดแรงงาน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2557 : 2) จัดการเรียน การสอน ให้ผู้เรียนเกิดทักษะ มีคุณภาพและมาตรฐานสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2557 : 22) และการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) ที่มีนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาโดยความสำคัญกับคุณภาพผู้สำเร็จอาชีวศึกษาเป็นสำคัญ โดยมุ่งปรับปรุงปัจจัยสนับสนุนและกระบวนการจัดอาชีวศึกษาให้เกิดคุณภาพทั้งในด้าน 1) สารสนเทศที่จะเป็นตัวบ่งชี้แนวทางการพัฒนากำลังคนในระดับโลก ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับกลุ่มจังหวัด และระดับจังหวัด 2) ให้ความสำคัญกับครูและผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ โดยมุ่งเพิ่มพูนขีดความสามารถของครูในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียน การสอนอย่างมีประสิทธิภาพ 3) ยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกับสถานประกอบการ โดยเน้น ความร่วมมือในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และการฝึกงาน 4) เตรียมความพร้อมกำลังคนรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในส่วนของ การตั้งรับและเชิงรุก ได้แก่ การเพิ่มขีดความสามารถทางภาษา และสมรรถนะกำลังคนอาชีวศึกษาให้มีมาตรฐาน ในระดับสากล (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2555 - 2569 : 28)

วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย มีนโยบายในการพัฒนาชุมชนให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการประกอบอาชีพ เช่น โครงการถ่ายทอดนวัตกรรมสู่ชุมชน โครงการพัฒนางาน

โครงการพิเศษและบริการชุมชน โครงการการจัดนิทรรศการ Open House ทางวิชาการและวิชาชีพ เป็นต้น และในปี พ.ศ. 2559 วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย ได้รับการประสานงาน จากนายอำเภอ เวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ตามหนังสือที่ว่าการอำเภอเวียงป่าเป้า เลขที่ ชร 0318.1/712 ลงวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2559 เรื่อง ขอสันับสนุนอบรมด้านองค์ความรู้ในการบริหารจัดการโฮมสเตย์ของชุมชน บ้านห้วยมะเกลือ ตำบลป่าจ้าว อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในการบริหารจัดการโฮมสเตย์ให้กับชุมชน

วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย ได้ดำเนินการสำรวจเบื้องต้นในพื้นที่ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เกี่ยวกับการจัดการด้านโฮมสเตย์ พบว่า ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ มีอาชีพปลูกกาแฟ พืชผัก ถางป่า ทำไร่ และส่วนหนึ่งทำที่พักโฮมสเตย์ สำหรับบริการนักท่องเที่ยว และมีสมาชิกในชุมชนเข้าร่วมจัดตั้งโฮมสเตย์ จำนวน 8 หลังคาเรือน มีผู้ใช้บริการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 จนถึง ปัจจุบัน การเดินทางสภาพถนนเป็นทางดินลูกรังสลับถนนลาดยางเป็นระยะ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ยังคงเข้าไม่ถึง ไม่มีไฟฟ้า น้ำประปา แต่ทดแทนด้วยความเรียบง่ายและทัศนียภาพอันสวยงาม กลางหุบเขา ปัญหาของชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ ด้านการบริหารจัดการโฮมสเตย์ ที่พบคือ ขาดความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ การแปรรูปและ ประกอบอาหาร การจัดทำบัญชีเบื้องต้น และขาดการประชาสัมพันธ์ด้วยระบบเทคโนโลยี พบว่า สภาพปัจจุบันชุมชนบ้านห้วยมะเกลือได้มีการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว และมี สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมจัดตั้งโฮมสเตย์ มีความประสงค์ที่จะพัฒนาปรับปรุงโฮมสเตย์ เพื่อให้ได้มาตรฐาน ตลอดจนการเรียนรู้ในการบริหารจัดการโฮมสเตย์ เพื่อรองรับการประเมินในการขอรับใบอนุญาต เป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์บ้านห้วยมะเกลือ แต่ชุมชนมีความรู้ เรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นอย่างดี และ จากสภาพปัจจุบันผลการเรียนรู้ด้านทักษะของนักศึกษาระดับชั้นปวส. วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย พบว่า ยังขาดทักษะการเรียนรู้ด้านวิชาชีพ ทักษะการปฏิบัติภาคสนาม ทักษะวิชาชีพสู่ชุมชน ทักษะ กระบวนการทำงานกลุ่ม และทักษะการนำเสนอผลงาน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ทักษะด้านวิชาชีพ นักศึกษา ปวส. สาขาการท่องเที่ยว สาขาการโรงแรม สาขาอาหารและโภชนาการ สาขาบัญชี วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย ปีการศึกษา 2558

ทักษะด้านวิชาชีพ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
สาขาการท่องเที่ยว			
1. ทักษะการปฏิบัติภาคสนาม	2.61	0.35	ปานกลาง
2. ทักษะวิชาชีพสู่ชุมชน	2.12	0.30	น้อย
3. ทักษะกระบวนการทำงานกลุ่ม	3.16	0.41	ปานกลาง
4. ทักษะการนำเสนอผลงาน	2.23	0.32	น้อย
สาขาการโรงแรม			
1. ทักษะการปฏิบัติภาคสนาม	3.11	0.43	ปานกลาง
2. ทักษะวิชาชีพสู่ชุมชน	3.33	0.46	ปานกลาง
3. ทักษะกระบวนการทำงานกลุ่ม	2.15	0.31	น้อย
4. ทักษะการนำเสนอผลงาน	2.13	0.32	น้อย

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ทักษะด้านวิชาชีพ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
สาขาอาหารและโภชนาการ			
1. ทักษะการปฏิบัติภาคสนาม	2.21	0.32	น้อย
2. ทักษะวิชาชีพสู่ชุมชน	2.33	0.33	น้อย
3. ทักษะกระบวนการทำงานกลุ่ม	2.15	0.31	น้อย
4. ทักษะการนำเสนอผลงาน	2.23	0.32	น้อย
สาขาการบัญชี			
1. ทักษะการปฏิบัติภาคสนาม	2.21	0.32	น้อย
2. ทักษะวิชาชีพสู่ชุมชน	2.33	0.33	น้อย
3. ทักษะกระบวนการทำงานกลุ่ม	2.15	0.31	น้อย
4. ทักษะการนำเสนอผลงาน	2.23	0.32	น้อย
รวม	2.42	0.34	น้อย

ที่มา : งานวิชาการ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย

จากตารางที่ 1 วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย จึงได้ให้ความสำคัญในการที่จะพัฒนาทักษะวิชาชีพ เพื่อให้มีความรู้ทักษะและความสามารถที่กว้างไกลยิ่งขึ้น รวมทั้งการบูรณาการวิชาชีพในสาขาวิชาที่จัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ไปปรับใช้กับสถานการณ์จริงประกอบกับ สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย ซึ่งเป็นสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 2 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษา และฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนและผู้สนใจ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนทั้งในระดับกึ่งฝีมือ ระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี โดยจัดการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และระดับปริญญาตรี ประกอบด้วย ประเภทวิชาพาณิชยกรรม/คณะบริหารธุรกิจ ประเภทวิชาคหกรรม ประเภทวิชาศิลปกรรม ประเภทวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและโรงแรม และประเภทวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จากที่มาและปัญหาข้างต้น วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงรายจึงจัดอบรมให้ความรู้ 1) ด้านการโรงแรม 2) ด้านการท่องเที่ยว 3) ด้านอาหารและโภชนาการ และ 4) ด้านการบัญชีให้กับชุมชนในปีงบประมาณ 2559 วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงรายได้รับมอบหมายจากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ให้เป็นสถานศึกษานำร่องในด้านการจัดการศึกษาตาม นโยบายส่งเสริมอาชีวศึกษาให้มีความเป็นเลิศเฉพาะทางของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในกลุ่มท่องเที่ยวโรงแรมสาขาการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาที่ได้มาตรฐานสากล เพื่อพัฒนาทักษะ สมรรถนะ ความเชี่ยวชาญให้กับนักเรียน ครูวิชาชีพเฉพาะทางให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และสถานประกอบการ และเพื่อให้บริการฝึกอบรม ทดสอบมาตรฐานอาชีพ มาตรฐานฝีมือแรงงานในสาขาเฉพาะทางที่ได้มาตรฐานในประเทศและต่างประเทศ (หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ - อิสรภาพแห่งความคิด, 2560)

ดังนั้น การให้บริการวิชาการและวิชาชีพแก่ชุมชนจึงมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนวิชาชีพของนักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย มีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนชุมชนบ้านห้วยมะเกลือได้

จากข้อมูลและประเด็นปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีหน้าที่หลักในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาด้านวิชาชีพและให้บริการแก่ชุมชน ซึ่งถือเป็นภารกิจหลัก ที่ต้องนำครูผู้สอนและนักเรียน นักศึกษา ร่วมกันขับเคลื่อนสถานศึกษา ให้เป็นสถานศึกษาแห่งการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ขึ้น เพื่อพัฒนาผู้เรียนสาขาการท่องเที่ยว สาขาการโรงแรม สาขาอาหารและโภชนาการ และสาขาการบัญชี ให้มีความรู้ ทักษะและทัศนคติที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน และสามารถนำความรู้ที่ได้จากตำราเรียนมาใช้ในการฝึก ภาคปฏิบัติจริง ในสถานการณ์จริง จากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่พัฒนาขึ้น และพัฒนาผู้ประกอบการหรือชุมชนโฮมสเตย์ของชุมชนบ้านห้วยมะเกลือให้มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการธุรกิจโฮมสเตย์ตามรูปแบบ ศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) แบ่งปันผลงาน (Show and Share) ประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก ที่เป็นหัวใจสำคัญของการบริการธุรกิจโฮมสเตย์ ประกอบด้วย 1) กิจกรรมมัคคุเทศก์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ 2) การบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ 3) การแปรรูปและประกอบอาหาร 4) การทำบัญชีเบื้องต้น รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะสามารถนำพา โฮมสเตย์ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ ตำบลป่าจั่ว อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เข้าสู่มาตรฐานหมู่บ้านโฮมสเตย์ ตามหลักการของการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย : กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อสร้างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
4. เพื่อประเมินผลรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

คำถามการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นอย่างไร
2. รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา เชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย มีองค์ประกอบและขั้นตอนอะไรบ้าง
3. ทดลองใช้รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา เชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ใช้อย่างไร
4. ประเมินผลรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา เชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นอย่างไร

สมมติฐานของการวิจัย

ก่อนและหลังการใช้รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา เชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา เชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่

- 1.1 ประชาชนบ้านห้วยมะเกลือ จำนวน 101 คน
- 1.2 ครูผู้สอนสาขาการท่องเที่ยว จำนวน 9 คน
- 1.3 ครูผู้สอนสาขาการโรงแรม จำนวน 6 คน
- 1.4 ครูผู้สอนสาขาอาหารและโภชนาการ จำนวน 12 คน
- 1.5 ครูผู้สอนสาขาการบัญชี จำนวน 11 คน
- 1.6 นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาการท่องเที่ยว จำนวน 61 คน สาขาการโรงแรม จำนวน 87 คน สาขาอาหารและโภชนาการ จำนวน 222 คน และสาขาการบัญชี จำนวน 284 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 654 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

2.1 ประชาชนบ้านห้วยมะเกลือ โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตาราง Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % และทำการสุ่มอย่างง่ายได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 80 คน

2.2 นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) สาขาละ 20 คน จำนวน 4 สาขาวิชา รวม 80 คนและประชาชนบ้านห้วยมะเกลือ จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้น 100 คน ที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม ตามรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

3.2.2 ผลการประเมินการเรียนรู้ของตนเอง ของผู้ร่วมกิจกรรม คือ ประชาชนในชุมชนและนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรม

3.2.3 ผลการประเมินความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3.2.4 ผลการประเมินทักษะในการปฏิบัติการ

3.2.5 แบบบันทึกติดตามผลการนำเสนอผลงาน (Show and Share)

4. การทดลองใช้รูปแบบใช้แผนการทดลองแบบ One Group Pretest Posttest Design

5. เนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาของรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (Cooperative Learning) แบ่งปันผลงาน (Show and Share) ประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก ดังนี้

กิจกรรม 1 มัคคุเทศก์และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ (Guide and Natural Tourism)

กิจกรรม 2 การบริการโฮมสเตย์ (Homestay Services)

กิจกรรม 3 การแปรรูปอาหารและการประกอบอาหาร (Food Processing and Cooking)

กิจกรรม 4 การจัดทำบัญชีเบื้องต้น (Fundamental Accounting)

คู่มือกิจกรรม ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อ และการวัดผลประเมินผล

6. สถานที่และระยะเวลาในการศึกษาวิจัย

6.1 สถานที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ ตำบลป่าจ้าว อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

6.2 ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย ปีการศึกษา 2559 - 2560 ดังนี้

6.2.1 ในการทดลองใช้รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัด

เชียงราย นั้น ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม 4 วัน 3 คืน ในโครงการ “รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย” ระหว่างวันที่ 21 - 24 มกราคม 2559 สถานที่ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ ตำบลป่าจ้าว อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

6.2.2 การนำรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ไปใช้ กลุ่มเป้าหมายใหม่ ระหว่างวันที่ 23 - 26 พฤศจิกายน 2560

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **รูปแบบ** หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างและความสัมพันธ์ของการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน และวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย

2. **ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน** หมายถึง ศูนย์การเรียนรู้ของบ้านห้วยมะเกลือ หมู่ที่ 8 ตำบลป่าจ้าว อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ และวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย เป็นศูนย์กลางรวบรวมความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชน เป็นชุมชนขนาดเล็ก ในหุบเขาที่เป็นป่าต้นน้ำ ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยล้านนา และยังมีประชาชนที่เป็นชาติพันธุ์ปกากะญอ

3. **การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม** หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนและวิทยาลัยฯ ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ การติดตามและประเมินผลในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ ตำบลป่าจ้าว อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงรายของ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงรายโดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม PAR Model (Participatory Action Research) เป็นการวิจัยที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กับ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) รวมทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เข้าด้วยกัน เพื่อได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยคณะวิจัยชุมชน และแกนนำชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมตรวจ และร่วมรับประโยชน์ ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-Centered Development) และแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ (Problem - Learning Process)

4. **รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม** หมายถึง องค์ประกอบและขั้นตอนการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชนและเป็นแหล่งบริการทางวิชาการและวิชาชีพของนักเรียน นักศึกษาของวิทยาลัย ใน 4 สาขา คือ สาขาการท่องเที่ยว สาขาการโรงแรม สาขาอาหารและโภชนาการ และสาขาการบัญชี โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน และวิทยาลัย ในกิจกรรมหลักของการบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ ได้แก่

4.1 กิจกรรม 1 มัคคุเทศก์และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ หมายถึง ความรู้และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำนักท่องเที่ยวเข้าชมสถานที่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ วัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของพื้นที่นั้น ๆ

4.2 กิจกรรม 2 การบริการโฮมสเตย์ หมายถึง ความรู้และกิจกรรม ด้านธุรกิจโฮมสเตย์ ซึ่งเป็นธุรกิจบริการท่องเที่ยวที่ผู้เป็นเจ้าของบ้าน เปิดบ้านให้กับนักท่องเที่ยวเข้าพัก โดยที่เจ้าของบ้านนั้นๆ อาจจะพักอยู่ด้วยขณะที่นักท่องเที่ยวพักอยู่หรือไม่ก็ได้ ซึ่งผู้ที่เป็นเจ้าของบ้านจะต้องมีความพร้อมที่จะให้บริการ เพื่อสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวประจักษ์เป็นเจ้าของบ้านที่ดี

4.3 กิจกรรม 3 การแปรรูปอาหารและประกอบอาหาร หมายถึง ความรู้และกิจกรรมที่เกี่ยวกับการแปรรูปอาหารสดที่มีในชุมชน ทำให้แห้ง หรือหมักดอง หรือในรูปอื่นๆ รวมทั้งที่ใช้สารปรุงแต่งอาหาร และการประกอบอาหารสำหรับการให้บริการนักท่องเที่ยว

4.4 กิจกรรม 4 การทำบัญชีเบื้องต้น หมายถึง ความรู้และกิจกรรมในการจัดทำบัญชีเบื้องต้น เพื่อประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว การบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ รายรับ รายจ่าย รายได้ที่ได้รับ

5. **วิทยาลัย** หมายถึง วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย จังหวัดเชียงราย สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 2 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

6. **นักศึกษา** หมายถึง นักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย ที่กำลังศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาวิชาการท่องเที่ยว สาขาวิชาการโรงแรม สาขาวิชาอาหารและโภชนาการ และสาขาวิชาการบัญชี ที่กำลังศึกษาปีการศึกษา 2559 - 2560

7. **ครู** หมายถึง ครูของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย ที่ปฏิบัติหน้าที่ในการสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาวิชาการท่องเที่ยว สาขาวิชาการโรงแรม สาขาวิชาอาหารและโภชนาการ และสาขาวิชาการบัญชี ปีการศึกษา 2559 - 2560

8. **การประเมินความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม** หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานของชุมชนและนักศึกษาเกี่ยวกับ มัคคุเทศก์และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การบริการโฮมสเตย์ การแปรรูปอาหารและประกอบอาหาร การทำบัญชีเบื้องต้น ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมและหลัง เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่างกันอย่างไร

9. **ผลการประเมินการเรียนรู้ของตนเอง** หมายถึง ระดับการเรียนรู้ของตนเองตามเนื้อหา กิจกรรมที่กำหนดให้ฝึกปฏิบัติ

10. **ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย** หมายถึง ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในด้านเนื้อหา กิจกรรม รูปแบบ สถานที่ ระยะเวลา เอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ ในการประกอบกิจกรรม อาหาร เครื่องดื่มที่ให้บริการ สถานที่พัก เป็นต้น

11. **ผลการประเมินด้านทักษะในการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม** หมายถึง ระดับทักษะของผู้เข้าร่วมกิจกรรม คือ ชุมชนมีทักษะระดับใด นักศึกษามีทักษะระดับใด ผลงานของชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมมีผลงานระดับใด ผลงานของนักศึกษาในการเข้าร่วมกิจกรรมมีผลงานระดับใด

12. **ผลการประเมินพฤติกรรมในการร่วมกิจกรรม** หมายถึง ระดับความคิดเห็นของการประเมินผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีพฤติกรรมอยู่ในระดับใด เช่น ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเต็มความสามารถ ตรงต่อเวลา มีความมุ่งมั่นในการทำงาน มีน้ำใจและช่วยเหลืองานจนสำเร็จ เป็นต้น

13. **การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (Cooperative Learning)** หมายถึง การเรียนรู้ที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็กๆ สมาชิกในกลุ่มแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสนุกสนานในการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มร่วมมือ ทำให้การเรียนรู้ไม่น่าเบื่อ ผู้เรียนมีความรับผิดชอบทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม ทั้งยังเป็นการส่งเสริมประชาธิปไตยในชั้นเรียนและเพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

14. การแบ่งปันผลงาน (Show and Share) หมายถึง วิธีการในการสื่อสารถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับผลงาน ข้อเสนอผลการดำเนินงานและเรื่องต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ รวมทั้งผลงานที่เกิดขึ้นในขณะร่วมกิจกรรม

15. แบบแผนการทดลอง หมายถึง การทดลองแบบ หนึ่งกลุ่มทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม One Group Pretest - Posttest Design ศึกษาเพียงกลุ่มเดียว มีการวัดก่อนและหลังข้อดี คือ มีข้อมูลพื้นฐานในการเปรียบเทียบ ข้อจำกัด มีผลกระทบมาจากการสอบก่อนอาจทำให้กลุ่มตัวอย่างรู้แนวข้อสอบ หรือเบื่อหน่าย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อครั้งที่ 2 หรืออาจมีเหตุการณ์เกิดขึ้นระหว่างการวัดครั้งที่ 1 และ 2

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยใช้รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านห้วยมะเกลือ อําเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ที่มีการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาและประชาชน
2. สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนในสาขาการท่องเที่ยว การโรงแรม อาหารและโภชนาการ การบัญชี สามารถนำรูปแบบไปใช้พัฒนาการเรียนการสอนร่วมกับชุมชนได้
3. ส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติจริง มีทักษะในงานอาชีพ นอกเหนือจากตำราเรียน สามารถส่งเสริมให้เป็นผู้ประกอบการต่อไปได้ในอนาคต
4. สถาบันการศึกษาทางวิชาชีพ หรือหน่วยงานอื่นที่ทำหน้าที่จัดการศึกษา และฝึกอบรมทางวิชาชีพ สามารถนำรูปแบบนี้ไปปรับใช้ในการจัดการศึกษาและฝึกอาชีพแก่ประชาชน ชุมชนและหมู่บ้าน